คู่มือการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

นางวิภา หยาหลี
ครูชำนาญการ
โรงเรียนบ้านทุ่งตำเสาชูสินอุปถัมภ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

คำนำ

คู่มือการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เป็นสื่อที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อนำไปใช้เสริมในการจัดกิจกรรม

เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ซึ่งได้รวบรวมกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน ไว้ทั้งหมด 12 กิจกรรม แต่ละกิจกรรมจะมีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและสอดคล้องกับสัมพันธภาพด้านการพัฒนากล้ามเนื้อ ด้านการสังเกต และการปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง นอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมแล้ว ยังมีประโยชน์กับผู้สนใจที่จะนำไปใช้ในการเล่นเพื่อความสนุกสนานในเวลาว่างได้ด้วย

ขอขอบพระคุณ นายปรีชา ดุลยการัณย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งตำเสาชูสินอุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล นางจินตนา ปะรา ครูชำนาญการพิเศษ สาขาปฐมวัย โรงเรียนบ้านห้วยศรีเกษร นางศิริพร ถีระวงค์ ครูชำนาญการพิเศษ สาขาปฐมวัย โรงเรียนบ้านทุ่งขึงหนัง ที่ให้คำแนะนำปรึกษา และขอขอบพระคุณ นางเกณิกา พันศรีทุม ที่ช่วยตกแต่งภาพประกอบ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับครู นักเรียน และผู้สนใจเป็นอย่างดี

วิภา หยาหลี

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กระโดดเชือก	1
เก้าอี้ดนตรี	3
ขี่ม้าก้านกล้วย	5
งูกินหาง	7
เดินกะลา	10
ปิดตาตีหม้อ	12
โพงพาง	14
มอญซ่อนผ้า	16
รีรีข้าวสาร	18
วิ่งกระสอบ	20
เสือข้ามห้วย	22
แมงมุมขยุ้มหลังคา	25
เอกสารอ้างอิง	27

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

กระโดดเชือก

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

กระโดดเชือก

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ เชือก 1 เส้น ยาวประมาณ 5.10 เมตร

วิธีเล่น เลือกผู้เล่น 2 คนมาจับปลายเชือกคนละข้าง แล้วแกว่งไปด้านข้างทางเดียวกัน ผู้เล่นที่เหลือเข้าไปกระโดดข้ามเชือกที่กำลังแกว่าง จะกระโดดทีละคนหรือพร้อมกันหลายๆ คนก็ได้ ถ้าใครกระโดดสะดุดเชือก หรือกระโดดคร่อมเชือก ถือว่าตายต้องไปถือเชือกแกว่งและให้คนที่ถือเชือกอยู่เดิมมากระโดดแทน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เล่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
2. ปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
3. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เก้าอี้ดนตรี

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เก้าอี้ดนตรี

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ เก้าอี้ และ ดนตรี

วิธีเล่น ตั้งเก้าอี้เรียงเป็นวงกลมให้เก้าอี้มีจำนวนน้อยกว่าผู้เล่น 1 ตัว แล้วให้ผู้เล่นยืนเป็นวงกลมล้อมเก้าอี้ เมื่อเพลงขึ้นให้ผู้เล่นเดินไปรอบวงพร้อมกับรำไปด้วยให้เข้าจังหวะเพลง พอเพลงหยุดผู้เล่นต้องรีบนั่งลงบนเก้าอี้ ผู้ใดที่ไม่มีที่นั่งต้องออกจากการแข่งขันไป แล้วดึงเก้าอี้ออกไป 1 ตัว จากนั้นก็เริ่มเล่นต่อไปจนกระทั่งเหลือผู้เล่น 2 คน สุดท้าย และเหลือเก้าอี้ 1 ตัว ผู้ใดที่นั่งได้ก่อนเป็นผู้ชนะ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เล่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
2. ปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
3. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

ขี่ม้าก้านกล้วย

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ ก้านกล้วย

วิธีเล่น วิธีการเล่นคือ ขึ้นขี่บนก้านกล้วย แล้วออกวิ่ง จากนั้นส่งเสียงร้อง ฮี้ฮี้ แต่ถ้ามีผู้เล่น 2 คนขึ้นไป ก็สามารถจัดเป็นการแข่งขันขึ้นได้ โดยฝ่ายไหนวิ่งเร็วที่สุด ก็จะเป็นผู้ชนะ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้เด็กมีจินตนาการ และ กล้าแสดงออก
2. เป็นการออกกำลังกายอย่างดี
3. รักษาประเพณีพื้นบ้านของไทย

งูกินหาง

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

งูกินหาง

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ -

วิธีเล่น ฝ่ายที่ 1 จะต้องเป็น “พ่องู” 1 คน ฝ่ายที่ 2 มี “แม่งู” 1 คน ที่เหลือเป็น “ลูกงู” ซึ่งผู้เล่นเป็นลูกงูจะต้องเกาะเอวผู้เล่นเป็นแม่งู- จากนั้น พ่องูเริ่มถามว่า “แม่งูเอ๋ย” แม่งูและลูกงูก็ร้องตอบว่า “เอ๋ย” พอช่วงท้ายพ่องูถามว่า“กินหัว กินหาง” แม่งูตอบว่า “กินกลางตลอดตัว”- พ่องูก็จะไล่จับลูกงูจากปลายแถว ฝ่ายแม่งูจะต้องกางมือเพื่อป้องกันลูก หากลูกงูตัวใดถูกพ่องูดึงจนหลุดออกจากแถวไป ก็จะต้องออกจากการเล่น- ผู้เล่นที่เหลือก็เริ่มเล่นกันอีกจนกว่าลูกงูจะถูกจับจนหมด

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เพลงประกอบการเล่น

พ่องู : “แม่งูเอ๋ยกินน้ำบ่อไหน”

แม่งู : “กินน้ำบ่อโสกโยกไปโยกมา” พร้อมแสดงอาการส่ายตัวไปมา

พ่องู : “แม่งูเอ๋ยกินน้ำบ่อไหน”

แม่งู : “กินน้ำบ่อหินบินไปบินมา” พร้อมแสดงอาการบินไปบินมา

พ่องู : “แม่งูเอ๋ยกินน้ำบ่อไหน”

แม่งู : “กินน้ำบ่อทรายย้ายไปย้ายมา” พร้อมแสดงอาการส่ายตัวไปมา

พ่องู : “กินหัวกินหางกินกลางตลอดตัว”

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้เด็กมีจินตนาการ และ กล้าแสดงออก
2. เป็นการออกกำลังกายอย่างดี
3. ฝึกฝนการต่อสู้และการหลบหลีกภัยที่จะเกิดกับตน

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เดินกะลา

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เดินกะลา

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ กะลาเจาะรู 2 ข้างต่อคน พร้อมเชือกความยาวประมาณจาก พื้นถึงหน้าอก (เชือก 2 เส้นต่อคน)

วิธีเล่น ให้นำกะลามะพร้าวมาผ่าครึ่ง 1 ลูกจะได้ 2 ข้าง (สำหรับผู้เล่น 1 คน) และเจาะรูแต่ละข้างด้วย จากนั้นให้นำเชือกมาร้อยที่รู ผูกปลายไว้ ผู้เล่นจะเริ่มเล่น โดยการเอากะลาผูกเชือกมาใช้แทนรองเท้า (ใช้นิ้วโป้งและนิ้วชี้เท้าหนีบไว้) และให้ผู้เล่นถือเชือกไว้ด้วย กำหนดเส้นเริ่มต้น และเส้นชัย ถ้าผู้เล่นคนไหน สามารถเดินกะลาถึงเส้นชัยก่อนเป็นฝ่ายชนะ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ขา
2. ฝึกการทรงตัวของเด็กๆ
3. ส่งเสริมด้านสังคม

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

ปิดตาตีหม้อ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

ปิดตาตีหม้อ

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์

1. หม้อดิน หรือ ปี๊บ
2. ไม้ขนาดจับถนัดมือ ความยาวประมาณ 1.5 เมตร
3. ผ้าสำหรับปิดตา

วิธีเล่น ให้เด็ก ๆ แบ่งเป็นทีม แล้วเลือกคนที่จะปิดตา 1 คน โดยคนที่ถูกปิดตาจะเป็นคนตีหม้อ ส่วนคนที่เหลือ ให้บอกทิศทาง จนกว่าเพื่อนจะตีถูกหม้อ โดยมีข้อแม้ว่า .. ห้ามพูดภาษาไทยถ้าทีมใดพูดภาษาไทยให้ปรับแพ้ทันที ทีมที่ตีหม้อได้ก่อน เป็นฝ่ายชนะ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ขา
2. ฝึกการทรงตัวของเด็กๆ
3. ส่งเสริมด้านสังคม

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

โพงพาง

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ ผ้าสำหรับปิดตา

วิธีเล่น ยิงฉุบกันว่าใครจะเป็นผู้แพ้ต้องปิดตาเป็นโพงพางตาบอด ผู้เล่นคนอื่น ๆ จับมือเป็นวงกลมร้องเพลงโพงพางเอ๋ย โพงพางตาบอด รอดเข้ารอดออก โพงพางตาบอดปล่อยลูกช้างเข้าในวง ขณะเดินวนรอบ ๆ โพงพางตาบอดร้องเพลง 1-3 จบ แล้วนั่งลงโพงพางจะเดินมาคลำคนอื่น ๆ ซึ่งต้องพยายามหนี และจะต้องเงียบสนิท หากโพงพางจำเสียงหัวเราะ รูปลักษณะได้จะเรียกชื่อ ถ้าเรียกคนถูกต้องออกมาปิดตาเป็นโพงพางต่อไป ถ้าไม่ถูกก็ต้องเป็นโพงพางอีกไปเรื่อย ๆ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขน ขา
2. ฝึกการทรงตัวของเด็กๆ
3. ส่งเสริมด้านสังคม

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

มอญซ่อนผ้า

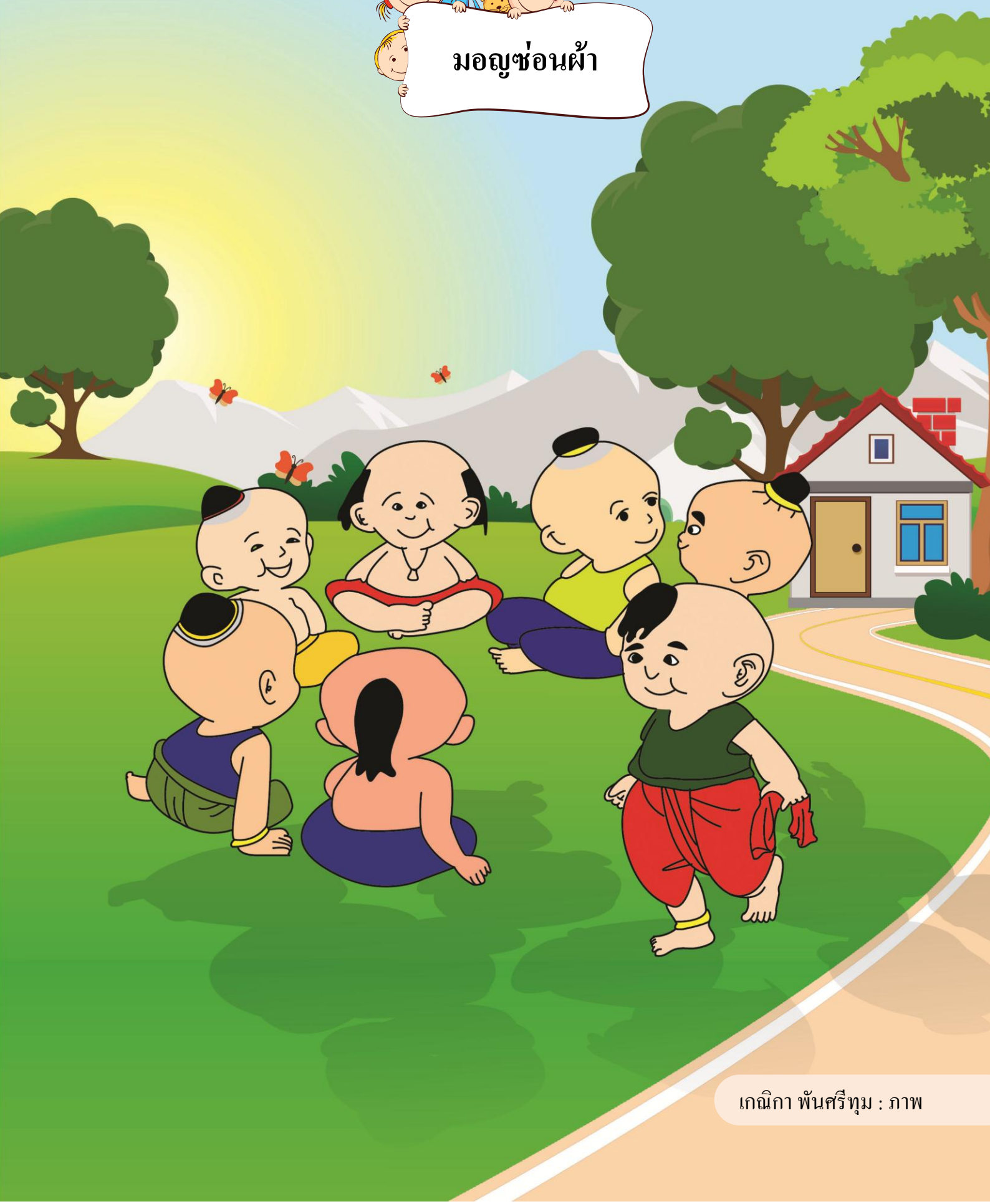

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

มอญซ่อนผ้า

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ ผ้าสำหรับปิดตา

วิธีเล่น จับไม้สั้นไม้ยาวเลือกคนที่เป็นมอญ คนอื่นๆ นั่งล้อมวงและร้องเพลง คนที่เป็นมอญถือผ้าไว้ในมือเดินวนอยู่นอกวง ระหว่างนั้นจะทิ้งผ้าไว้ข้างหลังใครก็ได้ แล้วต้องพรางไว้ทำเป็นว่ายังถือผ้าอยู่ เมื่อเดินกลับมาถ้ายังอยู่ที่เดิม ก็หยิบผ้าขึ้นและไล่ตีผู้นั้น ถ้าผู้ถูกไล่วิ่งหนีมานั่งที่เดิมไม่ทัน ถูกมอญตีก็ต้องเป็นมอญแทนและหาทางวางผ้าให้ผู้อื่นต่อไป ถ้าใครรู้สึกตัวคลำพบจะวิ่งไล่มอญไปรอบๆ วง มอญต้องรีบวิ่งหนีถ้าคนที่ไล่ตีไม่ถูกมอญได้นั่งแทนที่คนที่ไล่ก็ต้องเป็นมอญแทน หากแต่ถูก มอญคนเดิมก็ต้องเป็นมอญต่อไป

บทร้องประกอบการเล่น มอญซ่อนผ้า ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไว้โน่นไว้นี่ ฉันจะตีก้นเธอ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ฝึกความคล่องแคล่วว่องไว
2. ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนที่มีไหวพริบและรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

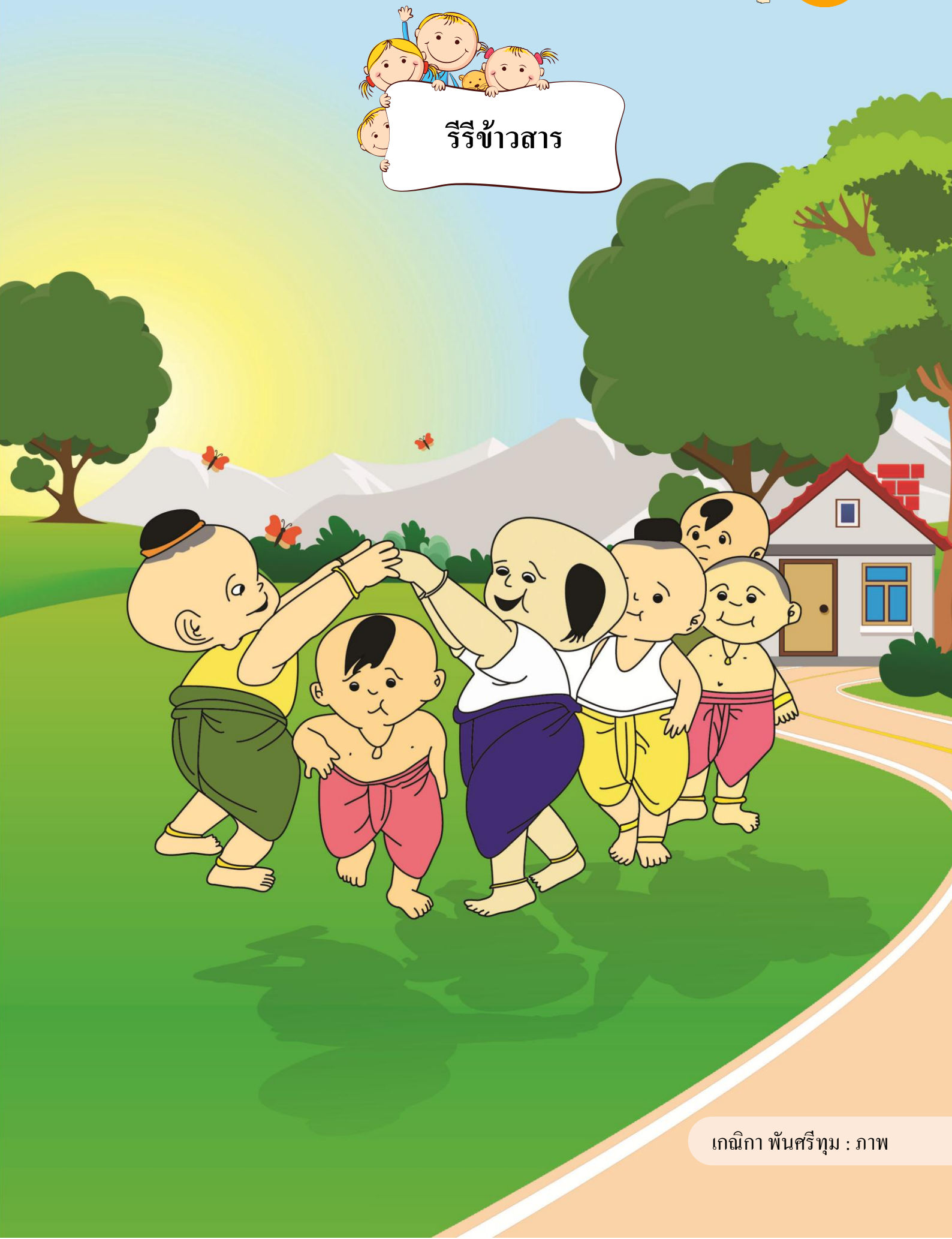

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

รีรีข้าวสาร

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ -

วิธีเล่น ผู้เล่น 2 คน ยืนเอามือประสานกันเหนือศีรษะเป็นประตูโค้งหรือซุ้ม คนอื่นๆ เกาะไหล่กันลอดใต้โค้งไปเรื่อยๆ ผู้เล่น 2 คนที่เป็นประตูจะร้องเพลงประกอบ เวลาลอดใต้ซุ้ม หัวแถวจะต้องเดินอ้อมหลังคนที่เป็นประตูจะร้องเพลงประกอบ เมื่อจบเพลงผู้เป็นประตูจะกระตุกแขนลงกั้นคนสุดท้ายให้อยู่ระหว่างกลาง คัดออกไป คนข้างหลังต้องระวังตัวให้ดี มิฉะนั้นตัวเองต้องออกจากการเล่น ต้องผ่าน ให้ได้หมดทุกคนจึงจะจบเกม

บทร้องประกอบการเล่น รีรีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก เลือกท้องใบลาน เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน คดข้าวใส่จาน พานเอาคนข้างหลังไว้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ฝึกความคล่องแคล่วว่องไว
2. ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนที่มีไหวพริบและรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

วิ่งกระสอบ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

วิ่งกระสอบ

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ เชือก และนกหวีด

วิธีเล่น ผู้จัดการเล่นต้องเตรียมขีดเส้นหรือใช้เชือกหรืออื่นใดก็ได้วางที่พื้นแสดงเส้นเริ่มต้นการแข่งขันและเส้นสิ้นสุดการแข่งขัน เส้นทั้งสองนี้ให้ห่างประมาณ 10 เมตร เป็นอย่างน้อย ให้ผู้เล่นลงไปยืนในกระสอบป่านที่จุดเส้นเริ่มต้นการแข่งขัน ไม่จำกัดจำนวนว่าผู้เล่นจะมีกี่คน เมื่อพร้อมกรรมการจะให้สัญญาณ การวิ่งกระสอบก็จะเริ่มขึ้น ทุกคนต้องพยายามวิ่งขณะที่ตนเองอยู่ในกระสอบ บางคนอาจจะหกล้มหกลุก ก็ต้องรีบลุกขึ้นมาวิ่งต่อไปให้เร็วที่สุด ใครถึงเส้นชัยก่อนชนะ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ฝึกความคล่องแคล่วว่องไว
2. ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนที่มีไหวพริบและรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เสือข้ามห้วย

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เสือข้ามห้วย

สถานที่เล่น บริเวณสนาม หรือลานกว้างใต้ร่มไม้

จำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดจำนวน

อุปกรณ์ -

วิธีเล่น วิธีเล่น มี 2 แบบ คือเล่นเดี่ยว และเล่นหมู่

เสือข้ามห้วยเดี่ยว

ก่อนเล่นต้องจับไม้สั้น ไม้ยาว หาผู้ที่จะเป็นห้วย 1 คน คนอื่นๆ เป็นเสือ กระโดดข้ามผู้เป็นห้วยซึ่งจะเหยียดขา 1 ข้าง ข้างใดก็ได้ เหยียดขาทับบนข้างเดิมให้ส้นเท้าต่อบนหัวแม่เท้า ถ้าเสือโดดข้ามพ้นห้วยจะต่อท่าให้สูงขึ้นทุกที โดยเหยียดแขนข้างหนึ่งตั้งบนขาทั้งสองข้าง ให้นิ้วก้อยตั้งบนหัวแม่เท้า กางนิ้วห่างๆ กัน ท่าต่อไปก็คือ เหยียดแขนอีกข้างหนึ่ง ต่อบนมือข้างเดิม ให้นิ้วก้อยทั้งบนนิ้วหัวแม่มือของข้างเดิม ต่อไปนั่งหมอบ ชักเงี่ยง โดยใช้ข้อศอกข้างหนึ่ง ยกขึ้นยกลง ต่อไปจะชักเงี่ยงทั้งสอง ใช้ข้อศอกทั้งสองข้างยัก ท่าสุดท้ายลุกขึ้นยืนแล้วก้มตัวใช้ปลายนิ้วมือจรดนิ้วเท้า ถ้าเสือกระโดดข้ามท่าใดท่าหนึ่งไม่พ้น ต้องมาเป็นห้วยแทน ต่อจากขั้นที่กระโดดไม่พ้น แต่ถ้าเสือข้ามพ้นทุกขั้น ผู้เป็นห้วยจะถูกลงโทษโดยพวก

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เสือจะช่วยกันหามไปทิ้ง แล้ววิ่งกลับมาที่เล่นผู้เป็นห้วยต้องพยายามจับให้ได้ ถ้าจับคนหนึ่งคนใดได้ คนนั้นต้องเป็นห้วย

เสือข้ามห้วยหมู่

ผู้เล่นแบ่งเป็น 2 ฝ่ายเท่าๆ กัน ไม่จำกัดจำนวน วิธีเล่นเหมือนกับเสือข้ามห้วยเดี่ยว แต่ผู้ที่เป็นห้วยเพิ่มขึ้น นั่งเรียงกันไป โดยเว้นระยะห่างพอสมควร ผู้ที่เป็นเสือ ต้องกระโดดข้ามให้พ้นหมดทุกห้วย ถ้าตายที่ห้วยใด ห้วยหนึ่ง ผู้เล่นเป็นเสือทุกคนจะต้องตายหมด กลายมาเป็นห้วยแทนสลับกัน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ฝึกความคล่องแคล่วว่องไว
2. ฝึกให้ผู้เล่นเป็นคนรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

แมงมุมขยุ้มหลังคา

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

แมงมุมขยุ้มหลังคา

สถานที่เล่น ลานกว้างใต้ร่มไม้ หรือห้องเรียน

จำนวนผู้เล่น 3-4 คน

อุปกรณ์ -

วิธีเล่น ผู้เล่นใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ หยิบหลังมือของคนแต่ละคนสลับกัน เช่น คนที่ 2 ใช้มือซ้ายหยิบหลังมือซ้ายของคนที่ 1 คนที่ 3 ใช้มือซ้ายหยิบหลังมือของคนที่ 2 คนที่ 4 ใช้มือซ้ายหยิบหลังมือซ้ายของคนที่ 3 จากนั้นคนที่ 1 ใช้มือขวาหยิบหลังมือซ้ายคนของคนที่ 4 คนที่ 2 หยิบหลังมือขวาของคนที่ 1 ต่อๆ กันไป แล้วผู้เล่นทุกคนก็ยกมือที่หยิบกันต่อๆ นั้น ขึ้นๆ ลงๆ พร้อมกับร้องเพลงประกอบการเล่น พอร้องถึงวรรคสุดท้ายก็ปล่อยมือพร้อมๆ กัน แล้วเริ่มเล่นใหม่

บทร้องประกอบ : แมงมุมขยุ้มหลังคา แมวกินปลา หมากัดกระฟุ้งก้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ฝึกกล้ามเนื้อมือและแขน
2. ฝึกให้ผู้เล่นรู้จักสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

เอกสารอ้างอิง

นลิน คู. (2550). **การละเล่นของเด็กไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : แสงแดดเพื่อนเด็ก.

สุภักดิ์ อนุกูล.(2545). **การละเล่นภาคกลาง ภาคตะวันตก.** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

อาริสา อะรา. (2554). **การละเล่นพื้นบ้านไทย.** ประทุมธานี : สกายบุคส์.

เกณิกา พันศรีทุม : ภาพ

คู่มือการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน
เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย